

Toekomst mais on door wetgeving

gewis

Wet- en regelgeving houdt de toekomst van de maisteelt in de greep. Meer eiwit van eigen grond, minder eiwit in het voer, eventueel verplichte teeltwisselingen: niet alleen de aanhoudende droogte geeft de maisteler stof tot nadenken.

TEKST JEROM ROZENDAAL

Het jaar 2019 was een bewogen jaar voor de melkveehouderij in de Lage Landen. Vooral in Nederland brandde de stikstofdiscussie in alle hevigheid los. Binnen deze discussie gaan er nu veel stemmen op om het aandeel eiwit in het rantsoen terug te schroeven, om zo een reductie van de stikstofuitstoot tot stand te brengen. 'Als het die kant opgaat, zal de eiwitreductie gecompenseerd moeten worden met een energie-alternatief. Dat zou bijvoorbeeld mais kunnen zijn', becommentarieert Jos Groot Koerkamp, vertegenwoordiger van zadenveredelaar Limagrain. Hij plaatst daar wel gelijk kanttekeningen bij. 'Binnen het Europese Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en de derogatieregelgeving moet je je houden aan een verdeling van tachtig procent grasland en twintig procent bouwland. Dat betekent dat je beperkt bent met uitbreiding van het maisareaal.'

Daarnaast hangt de 65 procentregeling als een vraagteken boven de markt. De Commissie Grondgebondenheid van LTO en NZO heeft in 2018 het voorstel gedaan om per 2025 iedere veehouder te verplichten om minimaal 65 procent van de eiwitbehoefte van eigen grond of de directe omgeving te halen. 'Dat zou betekenen dat grasland voor een deel de maisteelt wegdrukt', beaamt Groot Koerkamp. Het kan met andere woorden alle kanten op met de toekomst van de maisteelt. 'Het is echt afwachten hoe de wetgeving gaat zijn.'

Korrelmais voor betere eiwitopname

Binnen de beperkte groeimogelijkheden van mais zien deskundigen ook een rol weggelegd voor korrelmais. Korrelmais in de vorm van mks en ccm is zeer energierijk en resulteert in een betere opname van de mogelijk gereduceerde hoeveelheid eiwitten in het rantsoen. Snijmais zou dan van plaats moeten ruilen met korrelmais. Groot Koerkamp vult aan dat deze rol ook ingevuld kan worden door bijvoorbeeld veldbonen, voederbieten en luzerne.

Dat het absolute maisareaal gedoemd is te dalen,

is volgens hem wel een feit. 'Welke kant het ook uitgaat, de aanwijzingen zijn wel heel sterk aanwezig dat de veestapel in de toekomst zal dalen. Hierdoor zijn er minder koeien te voeren en zal er dus ook minder mais nodig zijn.' De vertegenwoordiger van Limagrain berekende dat de maisoogst de komende vijf tot tien jaar met 50.000 hectare zou kunnen dalen. 'Dit is gebaseerd op het hypothetische geval dat door D66 halvering van de veestapel wordt doorgevoerd. Maar zover zal het zeker niet komen', verwacht hij.

Groeiende maisteelt door grotere veestapel

In Vlaanderen neemt de veestapel licht toe en worden bedrijven grootschaliger. Bij deze uitbreiding volgt niet altijd het areaal akkerland op de melkveebedrijven op gelijke voet, waardoor er procentueel op meer oppervlakte van die bedrijven mais wordt geteeld', zegt Eddy Decaesteker, melkveeadviseur bij Inagro. Het is om deze reden dat vruchtwisseling steeds minder vaak worden toegepast, volgens hem. 'Bedrijven hebben meer dieren te voeden en gaan een groter gedeelte van hun areaal gebruiken voor maisteelt', zegt hij.

Vanuit de maatschappij neemt de kritiek op de monocultuur van onder meer maisteelt van de veehouder steeds meer toe. Johan Colpaert, de voorzitter van de federatie van de sector van landbouwmachines Fedagrim, liet zich recent in een interview ontvallen dat de monocultuur funest is voor de biodiversiteit en bodemkwaliteit. Hij opperde een regulerende rol van de overheid bij het bepalen van het teeltplan.

Voor Decaesteker gaat een dwingende rol van de overheid te ver. Wel acht hij een samenwerking met akkerbouwers nuttig. Hierin zou de overheid volgens hem misschien wel een rol kunnen spelen. 'De pachtwetgeving zou herzien kunnen worden, zodat het wisselen van gronden tussen veehouder en akkerbouwer op een vlottere manier kan gebeuren, zonder dat er risico's zijn voor het verliezen van de pacht op die gronden', stelt hij.

Tegenvallende korrelrijpheid door droogte

Los van alle politieke beslommingen heeft de maisteler ook te maken met de natuurkrachten, die van alle tijden zijn. Waar de droogte in 2018 tot zeer slechte maisoogsten leidde, waren de opbrengsten vorig seizoen beter. Wel was de variatie tussen de regio's groot en waren veel boeren niet tevreden met de kwaliteit.

'Vorig jaar begin oktober was ik nog erg hoopvol over de maisoogst', zegt Eddy Decaesteker. 'Na het rampzalig verlopen 2018 stond de mais er relatief goed bij', verklaart hij. Maar schijn bleek te bedriegen. Na de oogst pakte de kwaliteit minder goed uit dan gedacht en de korrels waren vaak niet rijp. Decaesteker schat de gemiddelde opbrengst op 320 gram zetmeel en 940 vcm per kilogram droge stof, met uitschieters naar boven en beneden.

'Twintig procent van de kuilen die ik ben tegengekomen, zit onder de 300 gram zetmeel per kilogram droge stof. Opbrengsten boven de 340 gram, twee jaar geleden nog middelmatig, zijn nu als goed te beschouwen.' Alhoewel de voortekenen goed waren, heeft de mais een flinke knauw gehad van de tweede droge periode in augustus 2019. 'Door de warmte verdroogde het blad en werd het

Maiszaadontsmetting onder druk

De beschikbaarheid van gewasbeschermingsmiddelen gaat achteruit. Een recent voorbeeld daarvan is Mesurol. Het chemische middel wordt veel gebruikt om maiszaad te ontsmetten en wordt ingezet tegen vogelvraat. Mesurol heeft een toelating in gebruik tot oktober 2021.

Het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (CTGB) in Nederland heeft onlangs besloten dat dit

middel na 3 april 2020 niet meer geleverd mag worden. Bedrijven die met Mesurol ontsmet maiszaad nog op voorraad hebben, mogen het nog leveren tot uiterlijk 3 april 2020. Mesurol wordt op ruim twee derde van het Nederlandse maisareaal toegepast.

Zaadveredelingsbedrijven ontwikkelen alternatieve middelen die tegen vogelvraat ingezet kunnen worden. Zo heeft KWS het product Initio Bird Protect op de markt gebracht.

‘De werkzame stof Korit in Initio heeft een toelating en mag als zodanig gebruikt worden en is zeer effectief tegen vogelvraat’, vertelt vertegenwoordiger Arjan Lassche. Het bedrijf werkt ook aan een biologische versie van het middel.

Experts wijzen erop dat chemische ontsmettingsmiddelen voor zaaizaad langzaam het veld zullen ruimen en plaatsmaken voor biologische varianten.

afrijpingsproces afgeremd. Volgens mij is hierdoor het zetmeelgehalte in de kolf achtergebleven’, zegt hij. De matige maisopbrengst staat niet op zichzelf. Decaesteker constateert ook een slechte grasopbrengst. ‘De eerste drie snedes waren goed, maar daarna viel het stil.’ Door de matige grasopbrengst voorspelt de expert dat melkveehouders dit jaar ook eerder door hun maisvoorraad, die als drogestofcompensatie wordt toegevoegd in het voer, raken. Hij adviseert melkveehouders een extra voorraad van twee maanden in te calculeren voor aankomend seizoen.

Betere opbrengst dan vorig jaar

Gemiddeld werd er in Nederland 16 tot 18 ton droge stof snijmais van een hectare gehaald’, vertelt Arjan Lassche van KWS, zich baserend op cijfers van Eurofins en weegresultaten afkomstig van loonwerkers. De opbrengsten tussen de regio’s verschilden echter behoorlijk. Terwijl Midden- en Zuidwest-Nederland er met een gemiddeld tot goed jaar vanaf kwamen, is de droogte de telers in de Achterhoek en delen van Noord-Brabant niet in de koude kleren gaan zitten. ‘Ik heb boeren gehoord die maar een opbrengst hadden van 12 ton of minder’, zegt hij.

Met een gemiddelde voederwaarde van de snijmaiskuielen van 989 vem scoort Nederland niet slecht. ‘Dat is stukken beter dan vorig jaar’, aldus Lassche. ‘Het gemiddelde zetmeelgehalte van 345 is te laag, maar beter dan in 2018.’ Hij merkt op dat in de genoemde regio’s de zetmeelgehalten laag waren. Hij wijt dit enerzijds aan droogte voor of tijdens de bloei. Anderzijds speelt de nieuwe wet- en regelgeving, die dit jaar het zaaien van een vanggewas op zand- en lössgronden verplicht stelde, een rol. Daarbij gold de deadline van 1 oktober om het vanggewas te moeten zaaien.

Verplichting vanggewas

De harde deadline zorgde ervoor dat loonwerkers met overvolle agenda’s de mais al eerder moesten oogsten.

Volgens Lassche is er door sommige boeren ook te veel gekeken naar het drogestofpercentage van de totale plant en niet naar het werkelijke rijpheidsstadium van de korrel. Een op papier vroegrijp maisras bleek in de praktijk helemaal niet zo vroeg te zijn, waardoor bij oogst het optimale rijpheidsstadium en de maximale zetmeelwaarden niet bereikt werden.’ Door in te zetten op vroege rassen, die ook een vroege korrelrijpheid kennen, kunnen veehouders de zetmeelopbrengst van eigen grond optimaliseren volgens hem.

Deskundigen zijn het erover eens dat de opbrengst van vroege maissoorten steeds beter wordt door de genetische vooruitgang en ook het gebruik ervan wordt steeds breder verspreid. Toch zit er volgens Hendrik Nagelhoud van graszaadveredelingsbedrijf DLF al snel een verschil van een paar ton drogestofopbrengst tussen vroege en latere maissoorten. ‘Het kan natuurlijk ook zijn dat het zaad van de vroegere maissoorten al snel is uitverkocht, waardoor de veehouder niet altijd de keus heeft en voor een latere soort moet kiezen’, vult hij aan. ‘Dit kan juist dan weer lastig zijn bij de keuze van het vanggewas, omdat de loonwerker niet op elke plek gelijk kan zijn met de maisoogst.’

Resultaten onderzaai vallen dit jaar tegen

Volgens Nagelhoud is een combinatie van mais met onderzaai op kniehoogte in theorie optimaal voor de opbrengst en de water-/bodemkwaliteit. ‘Als het ondergewas in de zomermaanden kiemt, heb je na de oogst al direct een stevige basis die direct stikstof kan opnemen. Bij nazaai is dat juist minder het geval.’ De extra stikstofopname door het vanggewas en het voorkómen van nitraatuitspoeling om de grondwaterkwaliteit te verbeteren, waren de belangrijkste redenen voor de wetgever om de inzaai van een vanggewas te verplichten. Maar de theorie sluit niet altijd op de praktijk aan, zo blijkt uit de resultaten van de onderzaai-opbrengsten van dit jaar. Uit een onderzoek van Geelen Consultancy, in opdracht van DLF, blijkt dat ongeveer de helft van de

Jos Groot Koerkamp, Limagrain:

‘Minder eiwit in het rundveerantsoen kan leiden tot een groter belang van mais’

Eddy Decaesteker, Inagro: **‘Twintig procent van de maiskuilen van vorig jaar zit onder de 300 gram zetmeel per kg droge stof’**

maistelende veehouders koos voor een vanggewas na de maisoogst. 44 procent van de geënquêteerde bedrijven koos voor onderzaai op kniehoogte en een kleine minderheid opteerde voor gelijkzaai gelijktijdig met de mais. Het onderzoek bevestigde eerdere berichten over deels mislukte onderzaaigewassen. Vooral gelijkzaai met mais kwam er bekaaid vanaf. De respondenten gaven deze zaaimethode gemiddeld het laagste rapportcijfer. Ook onderzaai op kniehoogte was geen onverdeeld succes, hoewel de slaging gemiddeld wel iets beter was. Nazaai gaf dit jaar veelal de beste resultaten en werd door de respondenten bekroond met het hoogste cijfer. De slechte resultaten bij gelijkzaai en onderzaai komen overeen met de bevindingen van John Verhoeven van Wageningen University & Research en projectleider van ‘Grondig Boeren met Mais’. Opvallend is dat de deelnemers in dit project de opkomst van gelijkzaai wel beter beoordeelden dan die van onderzaai op kniehoogte. ‘Onderzaai is in het zuiden meer mislukt dan in het noorden’, zegt Verhoeven. Uit de enquête van WUR vellen de deelnemers een negatief oordeel. Ruim tachtig procent van de deelnemende maistellers beoordeelt de vanggewasregels als ‘minder tot niet werkbaar’.

Droogte zorgde voor grote variatie in opbrengst per regio

Verhoeven en Nagelhoud wijten de slechte opkomst bij gelijkzaai en onderzaai aan de droogte, waardoor de gewassen geen kans zagen zich direct te ontwikkelen. Nagelhoud vult aan dat er goed gekeken moet worden naar het gezaaide gewas. Bij gelijkzaai koos meer dan de helft van de maistellers in het onderzoek van DLF voor rietzwenk en vijftien procent ging zelfs voor Italiaans raaigras.

Vanggewas als eiwitbron

De keuze voor Italiaans raaigras bij gelijkzaai met de mais wordt door Nagelhoud stellig afgeraden wegens de directe concurrentie met de mais. Ook bij onderzaai op kniehoogte adviseert hij een grasmix die zich langzamer ontwikkelt en juist meer ondergrondse massa creëert. ‘Menig veehouder gaat nog voor een extra snede in het voorjaar, maar dat dient in de keuze zeker niet leidend te zijn. De volgteeltmais heeft er op de droge zandgronden meestal weer behoorlijk last van. Bij onderzaai is het raadzaam om op kniehoogte te zaaien, maar omdat de loonwerker niet overal gelijk kan zaaien, wordt er in de praktijk vaak al eerder gezaaid. Hierdoor concurreren mais en gras meer met elkaar en kun je beter

niet voor puur Italiaans raaigras gaan', aldus Nagelhoud. Alhoewel de opkomst van nazaai het beste beoordeeld wordt, lijkt de massale overstap naar deze teeltmethode geen optie. 'Dan komen de loonwerkers capaciteit tekort voor het werk', zegt Verhoeven, die desalniettemin voorspelt dat het gebruik van onderzaai in Zuid-Nederland dit jaar zeker zal afnemen. Nagelhoud voorspelt op zijn beurt dat gelijkzaai minder toegepast zal worden. Mits de juiste gewaskeuze, het juiste teeltmanagement en redelijke weersomstandigheden heeft onderzaai volgens hem zeker toekomst.

Arjan Lassche van zadenveredelaar KWS ziet het anders. 'Naast het feit dat een deel van de telers in samenspraak met de loonwerker voor onderzaai blijft kiezen om daarmee oogstspreading te realiseren, ligt voor ons ook de toekomst van maisteelt bij vroege maissoorten in combinatie met een vanggewas dat tevens als eiwitbron ingezet kan worden in het rantsoen.' KWS probeert momenteel marktaandeel te veroveren met Snelle Lente Rogge. 'Dat gewas kan begin april al geoogst worden en heeft een goede eiwitopbrengst van 700 kilo per hectare. Voorwaarde is wel dat er tussen 15 februari en 15 maart bijbemest moet worden.'

Het gebruik van vanggewassen als veevoer wordt momenteel niet op grote schaal toegepast. De meeste boeren gebruiken het als groenbemester. Doordat een gewas dat als eerste snede wordt geoogst, in het voorjaar vocht aan de grond onttrekt, zou de maisteelt meteen al kunnen starten met een vochttekort. 'Omdat de vroege lenteroegge al begin april geoogst kan worden, voorkom je gewasverdamping', brengt Lassche hier tegenin. Ook blijft hergroei achterwege, zodat een glyfosaatbespuiting niet nodig is en er na de zaai van de mais geen concurrentie optreedt in het gebruik van vocht en nutriënten.

Vlaamse vanggewas verplichting

Ook Vlaanderen is in de ban van vanggewassen. Binnen de MAP 6-wetgeving die dit jaar van kracht werd, zijn landbouwers met percelen in gebiedstype 2 en 3 verplicht om een toenemend areaal met vanggewas te zaaien. 'De categorie-indeling is gebaseerd op stikstofmetingen in beken en rivieren en in het grondwater. Gebieden met een hoog stikstofgehalte werden als categorie 2 of 3 ingeschaald. Hierdoor is een ware lappendeken ontstaan. Het kan voorvallen dat een boer met aaneengesloten grond zelfs in verschillende categorieën valt', legt ILVO-teeltspecialist Thijs Vanden Nest de complexe situatie uit.

De Vlaamse deadline voor het inzaaien van vanggewassen ligt op 15 september. Een uitzondering op deze algemene regel is de inzaai van een vanggewas vóór 15 oktober bij mais en aardappelen. 'Er is gedacht om de deadline op 1 oktober te leggen naar Nederlands voorbeeld, maar 15 oktober geeft boeren iets meer de tijd om mais te oogsten en te hakselen', zegt Vanden Nest. 'Eenzijds is begin oktober meestal het ideale oogstvenster in een "normaal jaar" bereikt voor hakselmais, anderzijds betekent iedere dag uitstel van zaaien van een vanggewas minder stikstofopname en meer nitraatuitspoeling. Daar zit het spanningsveld tussen het landbouwkundige en milieukundige aspect.'

Volgens ILVO hanteert het gros van de vanggewasplichti-

gen het nazaaisysteem. Inagro sluit zich hier bij monde van Eddy Decaesteker bij aan. 'Door de droge zomers van de afgelopen twee jaar zullen veehouders ook niet gemotiveerd zijn om wel gelijk- of onderzaai te gaan toepassen. Het vanggewas neemt ook vocht op uit de bodem, wat de maisteelt niet ten goede komt.'

Volgens Vanden Nest neemt het gebruik van vroege maissoorten toe in Vlaanderen. Dit is vergelijkbaar met de situatie in Nederland. Hij juicht deze ontwikkeling toe, omdat dit met de combinatie van een geslaagde nazaai volgens hem het beste is voor de bodemkwaliteit. Mais oogsten diep in het najaar, zoals vroeger veel gedaan werd en met korrelmais nog steeds, is volgens hem funest voor de bodemkwaliteit. 'Met zware machines dan op het land gaan zorgt voor bodemverdichting.'

Gewasverdeling en bodemkwaliteit

De ILVO-wetenschapper merkt op dat het moment van inzaaien van mais na het nemen van een snede gras wat vervroegd zou mogen worden. Veehouders laten zich volgens hem vaak misleiden door opbrengstoptimalisatie, waardoor het zaaien van mais wel eens uitloopt tot de tweede of derde week van mei. 'Vaak wil de boer het onderste uit de kan halen met de eerste snede gras en wacht lang met oogsten, wat tot uitdrogen van de bouwvoor leidt en watergebrek bij de daaropvolgende mais met sterke opbrengstdervingen tot gevolg. Zeker in droge zomers.' In tegenstelling tot Nederlandse boeren kunnen Vlaamse boeren derogatie aanvragen op de combinatiesnede gras en mais. Daarom wordt het vanggewas in Vlaanderen vaker als veevoer gebruikt. Deze afvoer van een snede gras bij derogatiemais na 1 april is verplicht als de boer een hogere dosis stikstof wil toedienen dan bij enkel de inzaai van mais.

Door lang te wachten met de grasoogst loopt het soms ook spaak met de stikstofbemesting, aldus Vanden Nest. 'Door de droge omstandigheden, waarin dikwijls nog drijfmest of stalmest wordt toegediend vlak voor het zaaien van de mais, is de mineralisatiegraad van de organische mest laag en moet er kunstmest gestrooid worden om de mais op gang te trekken. Wanneer dan naar het einde van de zomer toe mais geen stikstof meer opneemt, maar wel nog veel stikstofmineralisatie plaatsvindt door meer vocht in de opgewarmde bodem, resulteert dit in een risico op een hoger nitraatresidu in de grond bij de oogst.' Hij adviseert boeren om in het systeem eerste snede gras plus mais steeds mais te laten voorgaan op gras en het inzaaien van mais te plannen rond 1 mei.

Eddy Decaesteker benadrukt het belang van vruchtwisseling. 'Mais die op een nieuw perceel wordt verbouwd, ontwikkelt veel betere wortels dan mais op een perceel waar al jaren mais wordt geteeld. Je moet de impact van vruchtwisseling op de bodem niet onderschatten', zegt hij. 'Als je vijf jaar op rij mais in combinatie met gras zaait, dan zijn de opbrengsten aanzienlijk lager dan wanneer je het afwisselt met andere gewassen.' Hij raadt boeren aan om samen te werken met naburige akkerbouwers. 'Als je met buurbedrijven land kunt uitwisselen, waarbij een akkerbouwer op jouw percelen aardappelen, graan of bieten verbouwt en jij mais op het grond van de akkerbouwer, dan kunnen beide partijen hiervan profiteren.'